

Det er interessant, at værket også medtager genstande fra Gottorps Arkæologiske Museum, således en stavkirkeplanke med vikingetidssor- namentik fra Humptrup Kirke (Sydslesvig, ca. 1100). Når det gælder de ældre, kirkelige genstande, alle fra Slesvig, følger teksterne med god grund resultaterne i Jörn Barfods banebrydende afhandling (*Die Holzsulptur des 13. Jahrhunderts im Herzogtum Schleswig*, Husum 1986). Ind imellem savnes der for sådanne tidlige skulpturer opmærksomhed på eventuel senmiddelalderlig „modernisering”. Således har en ma- donna fra Norderbrarup Kirke (Sydslesvig, ca. 1220-40) efter billedet at dømme tydeligt fået nyt hår og opskårne øjne. En krucifiksfigur fra Burg på Fehmarn (ca. 1330-40) henføres til en gruppe nordjyske kru- cifikser; men den synes for et jysk øje langt mere forfinet og elegant.

Som det fremgår, ligger vægten helt på katalogteksterne. Det bety- der gentagelser, idet almene iagttagelser og vurderinger vel ideelt set burde samles i indledende afsnit, men man forstår redaktionen. Det ville være ugørligt at skrive en samlet kunst- og teknikhistorie for så lang en periode omfattende værker, der til dels er kommet til Slesvig- Holsten fra andre områder. Nu må læseren finde godbidderne i de en- kelte tekster, og der er nok at tage af. Bindet er en fryd for øjet med uovertrufne fotografier af Kathrin Ulrich og vil være et uvurderligt redskab for kunst- og teknologiforskningen langt ud over Slesvig-Hol- stens grænser.

Ebbe Nyborg

| ROBERT OLDACH & THOMAS WEGENER FRIIS (RED.): *Staat – Mi- litär – Gesellschaft. Festschrift für Jens E. Olesen zum 65. Geburtstag*, Ernst-Moritz-Arndt Universität, Greifswald 2015, 485 s.

Dr.phil. Jens E. Olesen havde i årene 1996 til 2017 professoratet i nor- disk historie ved universitetet i Greifswald. Her har han udfyldt en vig- tig rolle ikke blot som forsker og underviser i nordisk historie med særlig vægt på sit speciale i de danske middelalderlige unionskonger, men også generelt som formidler af nordiske og danske forhold i det tyske akademiske miljø.

Den 18. december 2015 fyldte Olesen 65, og i den anledning blev der udgivet et festskrift redigeret af historikerne Robert Oldach (Greifs- wald Universitet) og Thomas Wegener Friis (SDU). Festskriftets titel afspejler Olesens forskningsinteresser inden for militær- og samfunds- historie. Bogen er traditionelt indledt med forord og tabula gratulato- ria samt en hilsen fra de historiestuderende i Greifswald. De følgende 19 bidrag kan groft inddeles i to temaer, henholdsvis de første 12, der hver især i punktform undersøger aspekter af nordisk historie, mens

de sidste syv beskæftiger sig mere overordnet med forskningshistorie og erindringskultur.

Bidragene er et godt udtryk for den geografiske og tematiske bredde i Olesens virke. De enkelte forfattere er således kollegaer fra Greifswald, København, Odense, Oslo, Stockholm og Polen. Selvom der er en rød tråd i de forskellige artikler i forhold til Olesens interesser, ville det føre for vidt at give hver enkelt artikel en detaljeret omtale med på vejen. Derfor skal der her blot omtales et par artikler som eksempler på, hvad man kan forvente sig af dette udmærkede festskrift.

Thomas Eisentrauts meget grundige gennemgang af sømanden Nils Trosners dagbog i artiklen „Das Tagebuch von Nils Trosner, 1710-1714. Ein Norwegischer Matrose berichtet aus der Zeit des Großen Nordischen Krieges“ præsenterer for første gang denne dagbogskilde på tysk. Eisentraut, som har arbejdet med Store Nordiske Krigs historie gennem sit virke på museet på Gottorp Slot, redegør for denne unikke kilde til krigen, formidlet gennem daglige optegnelser og en rigdom af illustrationer. Punkt for punkt gennemgås dagbogens illustrationer, sprog, indhold, autenticitet, fundhistorie og forfatter. Og så gives der en række eksempler på, hvilke forskellige temaer dagbogen kan belyse, såsom livet om bord, disciplin og straf, myter og overnaturlige fænomener og noget om prisedømming af skibe. For god ordens skyld skal det nævnes, at Eisentrauts artikel er skrevet og udgivet, før Hans Christian Bjerg og Tor Jørgen Melien i 2017 udgav *For Kongen og Flåten. Matros Trosners dagbok 1710-1714*, en ny kildeudgivelse af dagbogen i to bind, hvor udgiverne overbevisende argumenterer for, at forfatteren ikke var Nils Trosner, men derimod dennes broder Daniel Trosner. Denne detalje gør dog ikke artiklen mindre læseværdig efter denne anmelders mening.

Professor Gunner Lind fra Københavns Universitet giver en introduktion til „Den tyske officer i den danske hær, 1660-1848“. Det er en grundig artikel, der ud fra forfatterens egen database over en ottendedel af samtlige officerer i den danske enevældes hær i perioden giver en fin analyse af den etniske sammensætning af hæren. Det påvises ud fra et overbevisende statistisk materiale, at de mange tyskere i den danske hærs tjeneste under enevælden ganske vist langt fra var en homogen gruppe, men at der alligevel kan identificeres en række karakteristika, hvor især den forholdsvis store andel af officerer fra hertugdømmerne skal fremhæves som et stabilt element. Lind kan også påvise, at andelen af indvandrede officerer til stadighed blev mindre i løbet af perioden for til sidst kun at være et lille mindretal, mens efterkommerne af tidligere generationer var blevet en del af en pragmatisk flersproglig kultur. Ikke desto mindre var der i 1800-tallets dansk-nationale litteratur og debat en forestilling om „en tysk hær og et tysk offi-

cerskorps“, som Lind derfor argumenterer for, kun havde „en ret spin-
kel baggrund i virkeligheden“.

Festskriftet, der slutes med et behørigt overblik over Jens E. Ole-
sens omfattende òuvre, kan særligt anbefales til alle, der er interesse-
ret i krydsfeltet mellem tysk og skandinavisk historie.

Jakob Seerup

| MIKKEL VENBORG PEDERSEN (RED.): *Danmark og kolonierne. Danmark
en Kolonimagt*, Gads Forlag, København 2017, 480 s., 349,95 kr.

I Gads nye store historie på fem bind om Danmarks koloniale fortid
er dette bindet om helheden. Hele projektet er en markant manifesta-
tion af det blomstrende miljø for dansk kolonihistorie, som er opstået
i den seneste generation. Mens de øvrige bind fokuserer på kolonier-
ne i henholdsvis Vestindien, Guldkysten, Indien og Grønland, drejer
det sig her om at analysere kolonierne som dele af et samlet hele, det
danske monarki. Uffe Østergaard åbner engageret med at argumente-
re for nødvendigheden af at se danmarkshistorien på en bredere bag-
grund i stedet for isoleret og begrænset til det lille territorium, der
var tilbage efter de mange nederlag op gennem Europas krigshisto-
rie. Den danske stat indgår stadig i et fælleskab med de nordatlantiske
områder, Grønland og Færøerne, hvis karakter den danske offentlig-
hed nok burde have et mere afklaret forhold til. Rammen for en sådan
forståelse kan ikke udstikkes af kongeriget i snæver forstand.

Imperium kunne da være et nærliggende alternativ. Det har bindets
anden forfatter, Michael Bregnsbo forfriskende gjort sig til fortaler for
ved anden lejlighed. Men inden for dette værks kronologiske periode,
år 1600 til i dag, virker imperiebegrebet ikke særligt godt. Dertil var
det oldenborgske monarki trods alt for svagt og for lille i sammenlig-
ning med tidens store europæiske imperiemagter, som Niels Brimnes
bemærker i et kort begrebsafklarende indskud. Derimod mobiliserer
Bregnsbo begrebet om komposit- eller rettere konglomeratstaten, så-
dan som Harald Gustafsson har slået til lyd for i Skandinavien (s. 65).
I en serie klare kapitler, grundstammen i bindet, gennemgås den dan-
ske konglomeratstats udvikling fra 1600-tallet til 1900-tallet sobert
og nuanceret. Det er sikkert klogt med den afdæmpede, beskrivende
tone. Betydningen af kolonihistorien er mildt sagt omstridt. Ønsker
om undskyldninger fremføres med jævne mellemrum fra forskelligt
hold, og i den situation er en afbalanceret, nøgtern eller, som redak-
tørerne skriver (s. 5), „ordentlig“ gennemgang et godt udgangspunkt
for forståelsen. Til gengæld skærpes synspunkterne så ikke helt så me-
get i fremstillingen. For en af de ting, man som læser hæfter sig ved,